

Almue Retshjælpen

Projekt Retshjælp – praktisk undersøgelse af sociale af udsattes retssikkerhed

Udarbejdet af:

Advokat Jeanette Gjørret, Stifter og ansat ved Advokatfirmaet Grotkjær & Elmstrøm

Advokat Marie-Louise Forum Johannesen, Stifter og ansat ved Stage Advokatfirma

Horsens den 16. april 2020

Almue Retshjælpen

Indholdsfortegnelse

Retshjælp og advokatvagt konstellation.	4
Indledning	4
Projektets indhold	4
Definition af målgruppe	5
Målgruppe	5
Socialt stærke borgere	6
Socialt udsatte borgere	6
De ekstremt udsatte borgere	7
De advokatetiske regler	7
Økonomien i projektet	8
Projektet har været understøttet/ holdt i live på følgende måde:	9
Løn til projektmedarbejdere:	9
Projektperiode 1-4 mdr.:	9
Projektperiode, efter 4 mdr. – 2. år:	9
Projektperiode, efter 2. - 3. år	10
Retshjælpsaktørerne og rådgivningens omfang	11
Retshjælpskontorerne	11
Advokatvagter	11
Problemerne	11
Tidskrævende for advokaterne	12
Retshjælpskontorerne begrænsede ressourcer	12
Kvalitetssikring af retshjælpskontor	13
Eksempler	14
Eksempel 1 - procesovervejelser;	14
Eksempel 2 - procesovervejelser;	14
Eksempel 3 – komplekse sager;	15
Eksempel 4 - procesovervejelser	15
Eksempel 5 – advokat eller ikke advokat.	16
Eksempel 6 - proces	17

Almue Retshjælpen

Retshjælpskontorer	17
Konklusion på projektet	21
Forslag til fremtidens retshjælp:	18
Særligt for myndighedssager	19
Særligt for mindre erhvervsvirksomheder	20
Særligt for småsagsprocessen.	20
Projektets konklusioner og anbefalinger	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.
Et fællessekretariat	23

Almue Retshjælpen

1. Retshjælp og advokatvagt konstellation.

1.1. Indledning

- 1.2. De danske retshjælpsordninger, som består af henholdsvis retshjælpskontorer, advokatvagter og offentlig retshjælp ved advokat skal sikre, at borgerne – uanset ressourcer – kan få den nødvendige juridiske bistand i forhold til deres tvister.
- 1.3. Retshjælpsordningen skal således fungere som et sikkerhedsnet til de borgere, der ikke har råd til en advokat, men som har behov for at kunne gøre deres ret gældende. Herunder, at få deres ret prøvet ved domstolene.
- 1.4. Justitia er i løbet af 2017 og 2018 fremkommet med en række rapporter, herunder ”Den danske retshjælpsmodel – er der lige adgang til hjælp”. Danske Advokater og Advokatsamfundet har ligeledes behandlet emner om retshjælp.
- 1.5. I forbindelse med offentliggørelse af rapporterne blev der søsat et projekt, som alene havde det formål, at undersøge og afprøve om der kan skabes retssikkerhed for udsatte borgere ved at kombinere et retshjælpskontor med en advokatvagt.
- 1.6. Nærværende rapport omhandler derfor den virkelighed udsatte borgere står i, når de har behov for juridisk bistand og i sidste instans at få prøvet deres ret.
- 1.7. Rapporten bygger derfor på praktiske erfaringer i forbindelse med arbejdet i retshjælp med kobling af advokater og giver nogle inputs til, hvordan der bedre sikres retssikkerhed.

2. Projektets indhold

- 2.1. Projektet startede i februar 2017 og har igennem sin løbetid afdækket alle de problemstillinger og udfordringer, som borgerne støder ind i og som i sidste ende gør, at de reelt afskæres fra at få sagsbehandlet og prøvet deres ret. Projektet var opbygget på følgende måde:
- 2.2. Retshjælpsmedarbejdere indgik, efter aftale med Retshjælpen, aftale med et mindre advokatkontor, bestående af én advokat
- 2.3. Aftalen gik ud på, at der for udsatte borgere skulle skabes bindeled mellem retshjælpskontoret og advokaten, således at deres ret ikke gik tabt fra retshjælp til advokat.

Almue Retshjælpen

- 2.4. Der har fra starten af ikke været midler i projektet, men ved projektstart var der en forventning om, at projektet ville kunne bære sig selv i form af indtægter fra fri proces og offentlig retshjælp ved advokat.
- 2.5. Retshjælpsarbejderne blev ved advokatkontoret autoriseret advokatfuldmægtige.
- 2.6. Hovedadvokaten/principalen tog ansvar for fuldmægtiges uddannelse og afholdte samtidig udgifterne til forsikring og andre advokatudgifter.
- 2.7. Formålet med projektet var alene at skabe retssikkerhed. Ud over en forventning om, at projektet kunne bære selv, var der samtidig en forventning om, at advokaterne kunne medfinansiere retshjælpen, således at retshjælpen blev styrket såvel økonomisk som juridisk.
- 2.8. Der har igennem hele projektperioden været skarp fokus på retshjælps rolle og advokatens rolle. En borger som var berettiget til juridisk bistand i retshjælpen, blev alene henvist til advokatkontoret når retshjælpen ikke kunne gå længere. Blandt andet når der var brug for at føre proces ved domstolene.
- 2.9. Klienter over indtægtsgrænsen for fri proces blev henvist til advokatnøglen eller ud til andre advokatkontorer. Tilsvarende skete for klienter som uden videre havde adgang til fri proces, herunder straffesager og forældremyndighedssager.
- 2.10. Fokus har således været de udsatte borgere, som ikke har haft andre muligheder, eller som allerede var blevet afvist af andre advokatkontorer.

3. Definition af målgruppe

3.1. Målgruppe

- 3.1.1. Målgruppen for projektet har dels været borgere under indtægtsgrænsen for fri proces og dels været udsatte grupper. Der har igennem hele projektperioden været særligt fokus på den udsatte gruppe. Da denne gruppe kræver at der udvises særlige hensyn.
- 3.1.2. Almindelige borgere under indtægtsgrænsen for fri proces.

Almue Retsbistand

- 3.1.3. Borgere under indtægtsgrænsen for fri proces defineres som værende borgere som opfylder de økonomiske betingelser for fri proces, jf. bekendtgørelse nr. 1372 af 28. november 2018 om fri proces.
- 3.1.4. Denne gruppe af borgere kan være enhver, som alene opfylder de økonomiske betingelser. Denne type er normalt karakteriseret og defineret som socialt stærke. Gruppen kan også indeholde socialt udsatte borgere og ekstremt udsatte borgeren

3.2. Socialt stærke borgere

- 3.2.1. Gruppen kan eksempelvis indeholde den enlige forældre, som har et almindeligt fuldtidsjob og 2-3 børn og som er havnet i en situation, hvor advokatbistand kan være nødvendigt, og hvor indtægtsgrænsen betyder, at de har ret til fri proces. Denne gruppe er normalt karakteriseret som socialt stærke. De kender til muligheden for fri proces og forstår i overskrifter processuelle overvejelser og de betragtninger som der skal medtages i vurderingen af deres sag. De vil selv kunne fremskaffe det materiale der efterspørges af advokaten og kunne bidrage til deres sag.

3.3. Socialt udsatte borgere

- 3.3.1. Defineres ved: "Personer, der lever i samfundets yderkanter, personer, der ofte har et dårligt helbred, der sjældent har en tilknytning til arbejdsmarkedet, og som ikke drager nytte af samfundets almindelige tilbud til borgerne"[1].
- 3.3.2. Denne gruppe har sværere ved at forstå processen, de bliver hurtigere frustrerede og hele sagsforløbet bliver hurtigt uoverskuelig for borgeren, der har en tendens til at give op.
- 3.3.3. Denne gruppe af borgere har brug for mere vejledning og rådgivning, end ovenstående. De har svært ved at fremskaffe relevant dokumentation, herunder navigere i de digitale muligheder der findes i dag, herunder e-boks, borger.dk mv. De føler hurtigt de bliver koblet af og mister derfor overblikket. Når først overblikket er tabt, bliver frustrationerne større og borgeren skal i højere grad holdes i hånden, hvilket er en meget tidskrævende faktor for advokaten. Såfremt advokaten ikke tager sig tid til at holde borgeren i hånden, er frustrationer ofte borgerens næste "træk", idet borgeren ikke føler sig mødt, hørt eller forstået.

Almue Retshjælpen

3.4. De ekstremt udsatte borgere

- 3.4.1. Denne gruppe af borgere omfatter hjemløse, prostituerede, udlændinge uden dansk sprogkundskaber mv.
- 3.4.2. Denne gruppe er meget tidskrævende. De har ingen eller manglende forståelse for retssystemet. De bliver hurtigere frustrerede og kommunikationen med denne gruppe er ofte en længere proces, idet enkelte dele ofte skal forklaret flere gange og lige grundigt hver gang. Gruppen skal derfor holdes i hånden hele vejen igennem processen og flere møder undervejs er derfor en forudsætning, såfremt borgeren skal have en chance for at forstå forløbet i egen sag, og for at mindske usikkerheden og derved frustrationerne ved gruppen.
- 3.5. Fælles for gruppen med socialt udsatte borgere og ekstremt udsatte borgere er, at sagerne ikke er attraktive for advokatkontorerne. Honoraret i sagerne svarer ikke overensstemmende med det faktiske tidsforbrug, hvorfor omkostningerne ved at påtage sig sagen bliver for tung. Denne gruppe af klienter bliver derfor ofte tabt for retssystemet. Både fordi de dels ikke kan overskue at ringe videre til flere advokater, såfremt den første advokat takker nej til at tage deres sag, og fordi gruppen i det hele taget har svært ved selv at skulle rette henvendelse til det første advokatkontor. De får således enten aldrig startet processen op, eller giver hurtigt op, efter første afvisning.

4. De advokatetiske regler

- 4.1. Der har igennem hele projektperioden været stort fokus på såvel de advokatetiske regler, som retshjælpens egne interne etiske regler.
- 4.2. Retshjælpens praktikanter og frivillige kendte ikke på forhånd til disse regler, men blev løbende, qua projektmedarbejdernes tilknytning, informeret om reglerne, deres rækkevidde og vigtigheden heraf. Derfor blev retshjælpen særligt skolet i følgende, når der var tale om sager, hvori projektmedarbejderne konsulteres:

At sikre sig, at klienterne ikke var repræsenteret andetsteds.

Hvordan der skulle kommunikeres med modparter

Hvordan de skulle rette henvendelse til domstolene

Oplysning om det frie advokatvalg, henvisning til advokatnøglen, og præsenteret for bl.a. forligsmuligheder.

Almue Retshjælpen

På denne måde blev Retshjælpen oplært i, hvorledes de skulle iagttage disse regler og derved sikre, at reglerne blev overholdt gennem hele sagen, altså allerede forinden sagen blev overgivet til et advokatkontor. Det var uden betydning, om sagen skulle videre til projektmedarbejderne eller til et 3. kontor. Vejledningen var altid i henhold til de advokatetiske regler.

- 4.3. Alle borgere er blevet informeret om det fri advokatvalg og forelagt andre muligheder, før de er blevet henvist til advokatkontoret. Sikringen skete videre ved, at projektmedarbejderne ikke selv har taget imod klient henvendelser i retshjælpen, selvom de har haft frivillige vagter, men alene har fungeret som sparringspartner, og bidraget med supervision til retshjælpskontoret.
- 4.4. Projektmedarbejderne overtog sager når retshjælpskontoret vurderede, at borgeren ikke kunne få den nødvendige bistand på andre advokatkontorer, herunder allerede var blevet afvist eller fået afslag på fri proces mm.
- 4.5. Projektmedarbejderne har sideløbende arbejdet på at udbrede samarbejdet med andre advokatkontorer. Derfor var der sidst i projektperioden flere advokater med i samarbejdet med hvert deres speciale således, at borgerne når de havde fundet vej ind til retshjælpskontoret blev holdt i hånden og landede det rigtige sted.

5. Økonomien i projektet

- 5.1. Der har ikke været økonomi i projektet. Der har således ikke været givet separate midler til opstart af projektet, ligesom projektet ikke på noget tidspunkt har kunne bære sig selv.
- 5.2. Som tidligere nævnt var der i starten af projektperioden en forventning om, at projektet efter kort tid, ville kunne være selvfinansierende, men allerede kort inde i projektperioden stod det klart, at denne målsætning ikke kunne opfyldes.
- 5.3. Dette skyldes, at der ikke var et naturligt sagsflow at indtræde i, således blev der først lang tid efter en sags anlæggelse udbetalt honorar. Særligt var det tydeligt, at de sager som projektmedarbejderne tog, var med ekstremt udsatte og derved langvarige at få opstartet, ligesom de sager, som denne gruppe kom med, var længe om at blive berammet og derved hovedforhandlet og afregnet. Projektmedarbejderne oplevede således langsom fremdrift, som hurtigt fik økonomiske konsekvenser.
- 5.4. Derudover har der til trods for den ringe økonomi i projektet, været taget sager ind, der er kørt pro bono.

Almue Retshjælpen

5.4.1. Projektet har været understøttet/ holdt i live på følgende måde:

5.4.1.1. Løn til projektmedarbejdere:

5.4.1.2. Projektperiode 1-4 mdr.:

5.4.1.3. Projektmedarbejderne var ansat som juridiske Ledere i retshjælpen sideløbende med projektet. Til gengæld for denne økonomiske støtte, fik de øvrige medarbejdere (frivillige studerende og studerende på praktikforløb) supervision, støtte og sparring. Dette var med til at sikre korrekt juridisk rådgivning af klienter, på et højere niveau.

5.4.1.4. Projektmedarbejderne var en del af den daglige gang på kontorerne i henholdsvis Aarhus, Horsens og København. Projektmedarbejderne var derfor hele tiden til rådighed for supervision, sparring og ikke mindst i identifikationsprocessen, når sagerne kom ind, enten via personlige, telefoniske eller skriftlige henvendelser.

5.4.1.5. Ethvert optjent beløb blev sat ind på en opsparing, således projektmedarbejderne sparede op til, at kunne blive lønnet af de opsparede projektmidler alene.

5.4.1.6. Projektperiode, efter 4 mdr. – 2. år:

5.4.1.7. Det stod hurtigt klart, at projektmedarbejderne ikke kunne lønnes af indkomne sager alene. Den ene af projektets medarbejdere var derfor nødsaget til at tage ansættelse andetsteds, og arbejde på projektet i aften og weekender, for fortsat at være behjælpelig med at få projektet kørt så meget op i gear, at begge projektmedarbejdere kunne lønnes i projektet. Den anden projektmedarbejder modtog i 12 måneder ingen løn og var alene afhængig af sin ægtefælles indkomst.

5.4.1.8. Ca. 1.5 år inde i projektet blev projektets anden medarbejder skilt og var derfor nødsaget til at trække lønkroner ud af de opsparede midler, ligesom hun også var nødsaget til at tage bijob ved siden af. På et tidspunkt var hun nødsaget til at være på supplerende dagpenge. Projektmedarbejderne søgte hele tiden kreative løsninger, for at få projektet til at lykkes, idet projektet for begge projektmedarbejdere var et

Almue Retshjælpen

hjerterbarn. En af disse løsninger var, at Retshjælpen honorerede den anden projektmedarbejder for at dække åbningstiderne ved kontoret i Horsen. Dette kunne lade sig gøre, da der ikke var sagsbehandling ved Retshjælpen i Horsen og derved kunne de advokatetiske regler og Retshjælps egne interne etiske regler fortsat iagttages. Alle indkomne sager blev noteret i Retshjælps interne sagsstyringssystem og sendt til videre behandling ved kontoret i Aarhus.

5.4.1.9. Projektperiode, efter 2. - 3. år

- 5.4.1.10. Projektet var begyndt at være selvfinansierende, og kunne opretholde løn[2] mm. til projektets ene medarbejdere[3]. Denne medarbejder blev uddannet advokat i maj 2019, og det var forventet, at projektets anden medarbejder ligeledes ville modtage sin advokatbestalling.
- 5.4.1.11. Idet det i projektet alene var muligt at generere løn til den ene af projekts medarbejdere, var det nødvendigt at den anden medarbejder blev ved med at være ansat andetsteds. Dog som deltidsansættelse, hvorved medarbejderen fortsat kunne bidrage til projektet på de arbejdsfri dage.
- 5.4.1.12. Det lykkedes at få struktureret arbejdsfordelingerne så meget, at en juridisk leder kunne ansættes i Retshjælpen, og sideløbende fungere som advokatfuldmægtig ved det advokatkontor, som fra starten af var med til at uddanne de to andre medarbejdere i projektet. Denne konstellation nåede at være aktiv i halvanden måned, inden samarbejdet blev afbrudt grundet uoverensstemmelser mellem advokatkontoret og retshjælps direktion.
- 5.4.1.13. Lokaler; Retshjælpen har igennem hele projektperioden stillet kontorplads til rådighed i både Aarhus og København.
- 5.4.1.14. Øvrige materialer; Finansieret af projektmedarbejderne personligt, herunder PC'er, telefoner, internet, bil, benzin, litteratur, karnov, printer, printerpapir, materialer til ekstrakter mm. [4]

Almue Retshjælpen

5.5. Retshjælpsaktørerne og rådgivningens omfang

5.5.1. Retshjælpskontorerne

- 5.5.2. Retshjælpskontorerne giver grundlæggende mundtlig rådgivning (trin 1) og videregående rådgivning (trin 2 og 3), jf. nedenfor.

5.5.3. Advokatvagter

- 5.5.3.1. Alene grundlæggende mundtlig rådgivning (trin 1)

5.5.4. Retshjælp ved advokat / offentlig retshjælp ved advokat

- 5.5.4.1. Videregående rådgivning (trin 2 og 3), Denne retshjælp er ikke gratis, men der gives et tilskud til advokatens honorar. Dette sker ved udfyldelse af en blanket og indhentelse af borgerens årsopgørelse.

- 5.5.4.2. Begrænsede sagsområder. Der gives ikke tilskud til erhvervsdrivende. Se afsnittet om mindre erhvervsvirksomheder. Endvidere gives ikke tilskud til sager som behandles ved offentlig myndighed. Se afsnit om myndighedsafgørelser.

- 5.5.4.3. Trin 2 omfatter rådgivning om udfærdigelse af enkelte skriftlige henvendelser af sædvanlig art, herunder f.eks. ansøgning om fri proces, processkrifter, udfærdigelse af bodelingsoverenskomster, og deltagelse i møder

- 5.5.4.4. Trin 3 omfatter rådgivning i forbindelse med forhandling af en forligsmæssig løsning af en tvist. Det er en forudsætning, at advokaten vurderer, at der er udsigt til, at tvisten kan løses ved en forligsforhandling.

- 5.5.4.5. Beløb i 2019:

- 5.5.4.5.1. Advokatens honorar (inkl. moms) for retshjælp på trin 2 betales af borgeren med 277,50 kr. Resten (832,50 kr.) betales af statskassen.

- 5.5.4.5.2. Advokatens honorar (inkl. moms) for retshjælp på trin 3 betales af borgeren med halvdelen svarende til 1.275 kr. Den anden halvdel betales af statskassen.

5.5.5. Problemerne

- 5.5.5.1. Den videre proces

Almue Retshjælpen

- 5.5.5.2. Retshjælpskontorerne yder retshjælp på henholdsvis trin 1, 2 og 3. Som det fremgår er der ingen af aktørerne som går videre end i trin 3. Såfremt en bodeling ikke kan løses ved forhandling er der ingen dækning for den videre proces. Der kan søges om fri proces til en bobehandler men ikke til egen advokat. Ligesom det er usikkert om borgeren får fri proces til sagen.
- 5.5.5.3. Særligt for advokater er udfordringen, at idet man indtræder i sagen, så føler man sig forpligtet til at hjælpe borgeren hele vejen. Det er projektets opfattelse, at advokater som først er indtrådt i sagen, ikke bare skal have lov til at slippe sagen igen grundet i økonomi.
- 5.5.5.4. Dette betyder konkret, at advokatens samlede honorar er ca. 1.600 kr. + moms i tilskud.
- 5.5.5.5. Det er projektets opfattelse, at det beskedne tilskud, sammenholdt med tidsforbruget og det administrative arbejde i retshjælpsblanketter gør, at almene advokater ikke indtræder i sagerne.

5.5.6. Tidskrævende for advokaterne

- 5.5.7. Socialt udsatte grupper er samtidig tidskrævende, ligesom blanketterne er for administrative tunge. Det tidsmæssige forbrug i forbindelse med indhentelse af dokumentation til brug for blanketterne, samt udfyldelsen heraf er mere tidskrævende end advokaterne ønsker at bruge tid på.
- 5.5.8. Projektet lykkedes med at få Retshjælpen's medarbejdere til at assistere med at printe disse blanketter, samt printe borgerens årsopgørelser fra det rette år, samt tage kopi af medarbejderens sygesikringsbevis, således at borgeren kunne medbringe det hele til det advokatkontor, som borgeren valgte. På den måde havde Retshjælpen hjulpet med det administrative, og derved sikret borgeren en lettere adgang til en advokat, da advokatens tidsforbrug blev forholdsmæssigt nedsat.

5.6. Retshjælpskontorernes begrænsede ressourcer

- 5.6.1. Det er forskelligt hvor langt retshjælpskontorerne går i sagsbehandlingen. Dog er det projektets opfattelse, at en stor del af retshjælpskontorerne ikke er bisiddere, eller går videre i processen.

Almue Retshjælpen

5.6.2. Retshjælpskontorerne har ikke de fornødne ressourcer til og ikke kompetencerne til at ikke føre proces.

5.6.3. Projektet lykkedes med at oplære og vejlede Retshjælpens gælds- og juridiske afdelinger i, hvorledes de skulle forholde sig, afhængig af hvor klientens sag befandt sig i processen. Således blev lederne i de respektive afdelinger oplært i, hvad de skulle gøre, når en borger kom ind med en sag, der skulle i Fogedretten allerede få dage efter, eller hvor en stævning var indleveret med frist for svarskrift dagen efter.

Lederne blev ligeledes oplært i, hvordan de skulle kontakte modparter for at bede om sagens materiale og i første led foretage en vurdering af sagen, herunder ringe til én af projektets medarbejdere for sparring og vejledning. Når sagen var vurderet, blev der lagt en plan med en af projektmedarbejderne. Dette uanset om sagen skulle videre til en af projektmedarbejderne eller om den skulle ud til et 3. kontor. Borgeren blev holdt i hånden gennem hele processen og vejledt i processuelle overvejelser mv.

5.6.4. Igennem denne proces skete der et markant kvalitetsløft for både retshjælpens medarbejdere, men også for borgernes sager. Ikke alene kunne Retshjælpen få udsat frister, ofte med henvisning til at Retshjælpen var behjælpelig med at finde en partsrepræsentant, men også de frivillige og praktikanter blev bedre superviseret og blev deraf mere motiverede. De følte herigennem også, at de udøvede en vigtig hjælp til den udsatte borger, at de selv gik fra en vagt med nye kompetencer og en bredere viden.

6. Kvalitetssikring af retshjælpskontor

6.1. Kort inde i projektperioden stod det klart, at retshjælpskontorer uden tilknytning til advokater og advokatbranchen ikke har den samme kvalitet og standard, som de der har.

6.2. Årsagen hertil er bl.a., at den rene juridiske sagsbehandling og rådgivningen som sagerne får, ikke er komplet uden procesovervejelser. Dette kan i værste fald medføre, at borgernes retsstilling forringes.

6.3. Derudover består en retshjælp primært af studerende og nyuddannede jurister, som endnu ikke har opnået den nødvendige erfaring og viden om sagsbehandling og rådgivning. I den tilknyttede Retshjælp var der aftenhold, som var besat af jurister, som alle arbejdede i den

Almue Retshjælpen

offentlige administration. Deres juridiske metode og deres tilgang til sagerne var uden anmærkninger, men når en klient henvendte sig med et processuelt spørgsmål, særligt i forhold til stævninger mv., måtte juristerne ofte rette henvendelse til én af projektets medarbejdere. Gennem projektets forløb, blev disse bedre og bedre til at vejlede og rådgive, idet de selv forstod processerne og de processuelle overvejelser.

- 6.4. En videreudvikling af dette vil medføre, at de dygtige studerende aktivt vil tilvælge at arbejde i en retshjælp, og at retsarbejde bliver deres første valg.
- 6.5. Foruden de rene juridiske overvejelser, består advokaternes arbejde af: procesovervejelser, herunder de økonomiske konsekvenser de forskellige udfald medfører for klienten, en vurdering af udsigten til at kunne få medhold i retten, forligsbestræbelsesmuligheder mm.
- 6.6. Projektets medarbejdere havde før projektet blev søsat, drevet og været ledere i den tilknyttede retshjælp. I takt med erfaringen ind i advokatbranchen blev det tydeligt at kvaliteten af retshjælpens arbejde samtidig blev styrket. Idet projektets medarbejdere ud over, koblingen fra retshjælp til advokat også havde til opgave, at supervisere retshjælpskontorets medarbejdere, herunder sparring med sager.

6.7. Eksempler

6.7.1. Eksempel 1 - procesovervejelser;

- 6.7.2. Retshjælpskontoret modtog en sag, hvor en lejer var blevet udsat af sin bolig. Lejer var i betalingsmisligholdelse og havde fået en fogedrets indkaldelse. Juraen var simpel og retshjælpskontoret konkluderede hurtigt, at der juridisk ikke var en tvist. Lejeren havde fundet ny bolig og havde reelt behov for boligen i 3 måneder. Sagen var berammet til udsættelse af fogeden.

- 6.7.3. Projektmedarbejderen opfordrede retshjælpsmedarbejderen, til at lave forligsbestræbelser med udlejer og at alle parter således kunne spare omkostninger ved at der ikke skulle ske udsættelse igennem fogeden. Projektets medarbejder kunne qua procesovervejelser identificere andre løsninger end rent juridiske svar.

6.7.4. Eksempel 2 - procesovervejelser;

- 6.7.5. En borger ringer ind og spørger til den videre proces og ved ikke hvor sagen skal startes. Retshjælpsmedarbejderen fik supervision og sparring fra én af projektets medarbejder som konkret kunne oplyse, hvad den videre proces vil være. Samtidigt gav det borgeren mulighed for at vurdere det næste skridt, og om det reelt var en sag, som borgeren ville gå videre med.

Almue Retshjælpen

- 6.7.6. Borgeren fik oplysninger om mulighederne for fri proces, og en specifik vurdering af den konkrete sandsynlighed for at opnå fri proces inden for netop dette område.
- 6.7.7. **Eksempel 3 – komplekse sager;**
- 6.7.8. En borger kontakter retshjælpen med en samværs- og forældremyndighedssag. Borgeren hørte under gruppen, særligt udsat.
- 6.7.9. Projektets medarbejdere kunne qua advokatgerningen være bindeled og tovholder på henholdsvis samværssag (hvor der ikke på tidspunktet var mulighed for fri proces ved Statsforvaltningen) og forældremyndighedssagen, som skulle føres af en advokat (med fri proces).
- 6.7.10. Dette betød konkret, at borgeren oplevede, at der blev taget hånd om hele sagen og at sagen blev behandlet samlet. Uden projektet havde retshjælpen, qua retningslinjerne, sendt borgeren ud på egen hånd med samværssagen, og til at skulle finde en advokat til forældremyndighedssagen.
- 6.7.11. Projektet kunne konstatere, at der ligger en særlig udfordring i sagerne, hvor borgerne betegnes som værende socialt udsatte. Dette skyldes i høj grad kompleksiteten i sagerne sammenholdt med, at borgerne har afkrævet et massivt timeforbrug.
- 6.7.12. Blandt andet kan det konstateres at borgernes behov, har været langt ud over selve forældremyndighedssagen. Der har været et behov for, at projektmedarbejderen anvendte et langt større tidsforbrug, alene i forklaring af reglerne og processen.
- 6.7.13. Ved almene advokater ville dette medføre at klienten enten ville blive ignoreret, og føle sig tabt i processen. Eller at advokaten ville undlade at tage sagen, eller i sidste ende at klienten ville blive afkrævet et enormt beløb, for den del af arbejdet, der ikke var dækket ved den fri proces. (samværssagen).
- 6.7.14. **Eksempel 4 - procesovervejelser**
- 6.7.15. En borger ringer ind idet han er blevet kaldt i fogedretten i en sag om et lån optaget ved hjælp af hans Nem-ID. Det er dog ikke borgeren der har optaget lånet. Retshjælpens medarbejder mener at der skal gøres indsigelser til kravet, men spørger

Almue Retshjælpen

en af projektets medarbejdere til råds, idet spørgsmålet handler om den videre proces.

- 6.7.16. Projektets medarbejder ved at sager om ID-tyveri efter alt sandsynlighed vil blive nægtet fremme i fogedretten, hvis borgeren gør indsigelser. Derudover ved projektmedarbejderen også, at såfremt sagen kommer for retten, så vil der være størst sandsynlighed for at borgeren vil blive idømt solidarisk hæftelse, grundet uforsigtigheden med dennes Nem-ID.
- 6.7.17. Borgeren bliver derfor vejledt fyldestgørende i procesrisikoen ved at gøre indsigelser. Der efter uforsigtighed med Nem-ID vil ende med at gøre borgerens økonomiske situation værre, i stedet for bedre.
- 6.7.18. **Eksempel 5 – advokat eller ikke advokat.**
- 6.7.19. En borger ringer ind til retshjælpen. Hun har fået medhold ved huslejenævnet, og nu er hun blevet stævnet i retten. Medarbejderen er ved at rådgive kvinden til, at fordi hendes krav ligger under 50.000 kr., og fordi hun fik medhold i huslejenævnet, så har hun ikke brug for en advokat i retten. Klienten ønsker heller ikke en advokat, da hun har fået medhold i huslejenævnet, og ville bare bekræftes i dette. For god ordens skyld spørges projektets medarbejdere alligevel til problemstillingen, fordi problemstillingen handler om den videre proces.
- 6.7.20. Projektets medarbejder kan hurtigt konstatere, at det medhold borgeren har fået i huslejenævnet, "ikke holder i retten". I stedet har hun udsigt til at lide et tab på 15.000 kr., hvis hun bare dukker op i retten og fastholder huslejenævnets afgørelse.
- 6.7.21. Til gengæld kan det lige så hurtigt konstateres, at hun er blevet uretmæssigt opsagt af sit lejemål, hvilket giver hende grundlag for et større modkrav, der i bedste fald ville tildele hende 29.000 kr.
- 6.7.22. Idet klienten ikke har retshjælpsdækning, og ikke ønsker en advokat, men samtidigt står i en akut situation, tilbydes det at sagen tages pro bono, alene for at sikre at hun ikke lider et retstab.
- 6.7.23. Sagen afgøres på forlig.

Almue Retshjælpen

6.7.24. Eksempel 6 - proces

- 6.7.25. En borger rettede henvendelse til Retshjælpen, idet hans lån, med tilknyttet afdragsordning, uden videre var blevet opsagt af banken. Borgeren var indkaldt til udlægsmøde i Fogedretten.
- 6.7.26. Retshjælpsmedarbejderen ringede til en af projektets medarbejdere og rådførte sig om den videre proces. Retshjælpsmedarbejderen blev vejledt i, at der først skulle søges om udsættelse af udlægsmødet med henblik på dels at afdække rigtigheden af mødet, dels med henblik på at finde en advokat, og derefter søge dokumenter udleveret fra modpartens advokat.
- 6.7.27. Borgeren havde retshjælpsforsikring, men forsikringen ville ikke dække arbejdet med at undersøge spørgsmålet om rigtigheden af opsigelsen af lånet. Derfor var Retshjælpsmedarbejderen nødt til at forestå den første del af sagens behandling.
- 6.7.28. Retsmødet blev udsat og dokumenterne blev fremsendt. Retshjælpsmedarbejderen vurderede sagens jus og kontaktede efterfølgende projektmedarbejderen og oplyste, at der kunne være tale om en sag om uretmæssig opsigelse af lånet og at banken derved kunne stævnes med et anerkendelsessøgsmål.
- 6.7.29. Klienten blev henvist til advokat efter det frie advokatvalg. Klienten bad retshjælpsmedarbejderen om hjælp til at finde en advokat, som kunne rumme hans ordblindhed og det faktum, at han var meget ekstremt udsat. Sagen er endnu ikke afgjort.

7. Retshjælpskontorer

- 7.1. De forskellige retshjælpskontorer er enkelt enheder som yder rådgivning og sagsbehandling efter egne afgrænsninger og arbejdsgange. Dette betyder konkret, at udsatte borgere ikke får ensartet, kvalificeret rådgivning og sagsbehandling. Desuden er retshjælpskontorerne internt uenige om flere væsentlige punkter. Dette kan eventuelt begrundes med, at retshjælpskontorerne søger ind i samme pulje og i stedet for at danne fælles front i kampen for de udsattes ret, bliver det en kamp om eksistensberettigelse. Projektmedarbejderne har deltaget i forskellige mødeforum i forbindelse med arbejdet med at yde retshjælp, og har kunnet konstatere, at dels arbejder de forskellige retshjælpskontorer, hver og én, hårdt for målgruppen, og dels er der massivt behov for at de enkelte enheder samles. Eventuelt under et fællessekretariat.

Almue Retshjælpen

- 7.2. Ved at oprette et fællessekretariat kan der spares omkostninger, da viden og sparring samles ét sted, som alle har lige adgang til. Derudover kan fællessekretariatet fungere som et hovedkontor for retshjælpskontorerne, hvilket er med til at ensarte kvalitetsstandarden i den juridiske rådgivning som borgerne modtager.. Se mere under afsnittet fællessekretariat.

8. Forslag til fremtidens retshjælp:

- 8.1.1. Der er behov for ensartethed blandt retshjælpskontorerne, herunder f.eks. oprettelse af et fælles sekretariat.
- 8.1.2. Det bør overvejes om der skal oprettes en særlig domstol til myndighedssager, hvor domstolene kan afprøve myndighedens skøn.
- 8.1.3. Der er fortsat brug for tilskud til retshjælpskontorerne.
- 8.1.4. Det er nødvendigt at retshjælpskontorerne tegner ansvarsforsikringer på lige fod med advokater, idet det er påvist at borgerne efter vejledning hos retshjælpskontorerne alligevel kan lide retstab.
- 8.1.5. Det bør overvejes om fagligt højnede retshjælpskontorer, kan håndtere forberedelse af sager under småsagsprocessen.
- 8.1.6. Det bør overvejes om retshjælpskontorerne, der er driftet ved tilskud fra Civilstyrelsen, derudover vil kunne gives tilladelse til at søge beskille i sager med fri proces, retshjælpsforsikring mm. Den økonomiske indtjening skal alene gå til driften af retshjælpskontoret og ikke tilgodese høje lønninger ved advokaterne.
- 8.1.7. Det bør overvejes om retshjælpskontorerne skal kunne tjene penge ved at give møde i retten, startende med at retshjælpsansatte frivillige, praktikanter mm., forbereder sagerne, hvorefter de frivillige eller en advokatfuldmægtig ansat på kontoret kan give møde i de sager hvor det er forsvarligt og advokaten i de sager, hvor dette er påkrævet.
- 8.1.8. Der skal føres særlig tilsyn med retshjælpskontorerne.

Almue Rets Hjælp

- 8.1.9. Der bør være tilknyttet advokater i en eller anden form, således at der er den forventede standard til rådgivningen og sagsbehandlingen.

9. Særligt for myndighedssager

- 9.1. Særligt for myndighedssager gælder, at der ikke gives tilskud til retshjælpskontorerne - med undtagelse af klager over en myndighedsafgørelse.
- 9.2. Tilsvarende for advokaterne som ikke kan få tilskud til verserende myndighedssager.
- 9.3. Området er særligt kompliceret og der afkræves retshjælpskontoret og advokaterne et enormt tidsforbrug i disse sager.
- 9.4. Derudover er borgerens i tvist med myndighederne reelt afskåret fra domstolsprøvelse.
- 9.5. Myndighedsafgørelser hviler i stort omfang på et forvaltningsskøn. Domstolene efterprøver ikke selve skønnet men alene rammerne for skønnet.
- 9.6. Samtidig hermed kan der oftes ikke opnå fri proces til myndighedssager. Dette ud fra at borgerne ikke har udsigt til at kunne få medhold, da domstolene ikke går ind i det konkrete skøn, jf. grundloven.
- 9.7. Eksempel;
- 9.7.1. En borger søger om førtidspension. Myndighederne udøver et forvaltningsretlig skøn og giver afslag på førtidspension. Borgeren klager men i langt størstedelen af sagerne giver ankenævnet myndighederne medhold. Borgeren vil gerne have en uafhængig domstol til at efterprøve forvaltningens skøn. Dette er ikke muligt.
- 9.8. For advokater der alligevel påtager sig opgaven at føre sociale sager/myndighedssager er dette et massivt timeforbrug, uden udsigt til indtægter.
- 9.8.1. Mulige løsninger og anbefalinger:
- 9.8.1.1. Oprette en særlig domstol som kan efterprøve skønnet i myndighedssager
- 9.8.1.2. Give tilskud til advokater og retshjælpskontorerne i forbindelse med sager mod myndigheder

Almue Retshjælpen

9.8.1.3. Lettere tilgang til fri proces

10. Særligt for mindre erhvervsvirksomheder

- 10.1. Erhvervsvirksomheder har ikke som reglerne er i dag ikke adgang til fri proces ved domstolene. Langt størstedelen af virksomhederne har ikke tegnet forsikrings for de tilfælde, at virksomheden ender i en tvist
- 10.2. Erhvervsvirksomheder falder samtidig uden for retshjælpskontorernes målgruppe, jf. bekendtgørelse.....
- 10.3. Dette betyder for helt små virksomheder, som ikke har råd til advokat reelt ikke har adgang til domstolsprøvelse eller skal være i stand til selv at føre sagen for retten.
- 10.4. Efter en konstatering af retstilstanden for helt små virksomheder, udvidede projektet sig undervejs til også, at omfatte denne målgruppe. Dog således, at denne målgruppe startede sagen hos advokatkontoret og ikke som øvrig målgruppe var retshjælpsklient. Projektmedarbejderne har i disse sager fastsat en pris på mellem 3.000-5.000 kr. inkl moms for hele sagen.
 - 10.4.1. Eksempel;
 - 10.4.2. En enkeltmandsvirksomhed havde en tvist med en udbyder af en hjemmeside vedrørende fortolkning af aftalen. Udbyder stævner virksomheden for et års abonnement. Virksomheden havde ikke kapacitet eller økonomi til at hyre et almen advokatkontor.
 - 10.4.3. Konsekvensen for virksomheden, såfremt udbryder fik medhold i sådan et krav, var at virksomheden som var sårbar gik konkurs.

11. Særligt for småsagsprocessen.

- 11.1. Efter indførelsens af småsagsprocessen hvor under en sagsværdi på kr. 100.000 skal forberedes af borgerne selv og der alene er dækning for omkostningerne til hovedforhandlingen.
- 11.2. Dette betyder konkret, at selv med en ret, efter domstolsprøvelsen vil der være massive udgifter for sin ret. Omkostningerne kan hverken dækkes af retshjælpsforsikring, fri proces, eller af modparten.

Almue Retshjælpen

- 11.2.1. Eksempel;
- 11.2.2. En lejer har et krav mod udlejer på kr. 40.000. Lejer er nødsaget til at udtage stævning for, at få en dom for sit krav.
- 11.2.3. Lejer har ingen midler og skal udtage stævning mod udlejer. Lejer kan opnå fri proces og/eller forsikringsdækning.
- 11.2.4. Lejer kan i eksemplet alene få dækket omkostningerne under hovedforhandlingen med kr. 5.500 inkl. dækning for retsafgiften på kr. 500. Dette betyder, at lejer selv skal udtage stævning, udarbejde processkrifter, indledende retsmøde og dernæst finde en advokat, der vil sætte sig ind i hele sagen og hovedforhandle den for kr. 5.000 inkl. moms.
- 11.3. Problemerne
- 11.4. Retshjælpskontorerne er hverken ansvarsforsikrede eller har musklerne og systemerne til at føre sagerne under forberedelsesdelen. De særlige problemer opstår også da sagerne føres igennem minretssag.dk. Det vil sige via borgernes Nem-ID. Det ligger således ud over retshjælpskontorernes rammer for at kunne hjælpe.
- 11.5. Advokatkontorerne oplever særlige problemer ved at borgerne, især udsatte borgere på egen hånd har forberedt sagen. Dels har borgerne overset væsentlige argumenter, dels er det fortsat tidskrævende, at overtage sagen. Heri skal advokaten holde møde med klienten, evt. udarbejde yderligere processkrift, forligsbestræbelser og hovedforhandling.
- 11.6. Projektet;
- 11.7. Projektet har særligt haft fokus på de udsattes sager i småsagsprocessen. Sagerne har haft det samme tidsforbrug som i sager over småsagsprocessen, hvor indtægten er 4 gange så høj. Især udsatte har haft behov for meget rådgivning, og været yderst tidskrævende. Projektet har haft indtægt for sagerne under småsagsprocessen gennemsnitlig på kr. 5.000 inkl. Moms.

12. Konklusion på projektet

- 12.1. Økonomisk vil en konstellation mellem retshjælp og advokatkontor, ikke kunne bære både at aflønne medarbejdere og bidrage til driften af et retshjælpskontor. Honorar i denne type af sager er for lavt i forhold til den faktisk forbrugte tid.

Almue Retshjælpen

- 12.2. Det bør gøres muligt, at Retshjælpskontorerne kan tjene penge ved siden af et driftstilskud, således retshjælperne kan sende medarbejdere i Fogedretten eller byretten i småsager. På denne måde kan borgerne repræsenteres, men også sikres retssikkerhed, idet sagen bliver varetaget af en fagperson. Dette vil også medføre lavere sagsbehandlingstid i forberedelsestiden ved domstolene, hvilket i sidste ende vil spare samfundet for ressourcer.
- 12.3. Det bør videre være et krav, at retshjælpsorganisationer underlægges de advokatetiske regler, således der til hver sag udarbejdes ordrebekræftelse, relevant dokumentation for årsindkomst og eventuelt dokumentation i forhold til hvidvask.
- 12.4. Det bør videre være muligt for Retshjælperne at bistå i det forberedende arbejde, særligt i småsagerne, således at advokater tilknyttet retshjælperne alene skal give møde, når det er nødvendigt, og alternativt blot kan supervisere hele vejen frem til og under selve hovedforhandlingen. En erfaren retshjælpsmedarbejder kan klædes på til at kunne give møde på vegne af en borger og i retshjælperens navn.
- 12.5. Retshjælpskontorets kvalitet blev væsentlig styrket ved at advokater havde daglig gang på kontoret, herunder procesovervejelser og andre løsninger.
- 12.6. Borgerne blev holdt i hånden af en retshjælpsmedarbejder i de sager, hvor dette kunne lade sig gøre. Derved sparede klienten/staten dette i omkostninger, da mængden af spørgsmål og frustrationshenvendelser til advokaten blev mindsket. Dette uden retstab eller forringet vejledning til borgeren.
- 12.7. En del udsatte borgere og sagsområder falder helt uden for ordningerne. Derudover er der sammenfald mellem retshjælpskontorene sagsbehandling og advokaternes sagsbehandling, idet det er samme trinsystem. Dette betyder konkret, at opfylder du betingelserne for fri proces kan borgeren få gratis rådgivning i et retshjælpskontor, og tilskud i retshjælp ved advokat. Falder du udenfor, som f.eks. erhvervsvirksomheder, eller ved ansøgning om gældssanering, eller lignende er der ingen retshjælp.
- 12.8. Sidst kan nævnes, at den videre proces falder helt udenfor retshjælpsområdet. Det er projektets opfattelse, at en stor del af sagerne havde fortjent at blive ført videre men grundet i procesøkonomiske overvejelser har især udsatte borgere lidt et retstab.
- 12.9. Småsagsprocessen har i væsentlig grad forringet, især udsattes borgere retssikkerhed. Det er projektets opfattelse, at udsatte borgere hverken kan finde juridisk bistand eller er i stand til selv at føre sagerne. Det er samtidig for tidskrævende for advokaterne, som mister mange penge på, at føre disse sager.

Almue Retshjælpen

13. De mulige løsninger kunne være

- 13.1.1. Retshjælpskontorerne blev klædt på til at føre forberedelseselen, før sagen overgives til advokat, som er ansat i huset, men som ikke forestår den tunge forberedelse, som denne type sager ofte er omfattet af.
- 13.1.2. Der oprettes et fællessekretariat, som blandt andet vil bistå med sparring og hjælp under forberedelsen.
- 13.1.3. At retshjælpen qua samarbejde med advokater overleverer den færdigt forberedte sag til en advokat der kan følge den til dørs.
- 13.1.4. At småsagsprocessen bliver ændret så der igen er dækning mere svarende til udgifterne.

14. Et fællessekretariat

- 14.1. Projektet erklærer sig helt enige med Justitia, i deres anbefaling af et sekretariat for retshjælpskontorerne. Sekretariatet skal have samme rolle som advokatsamfundet har for advokater. Sekretariatet skal således føre det fornødne tilsyn med retshjælpskontorerne, og sikre, at reglerne overholdes. Sekretariatet refererer under Civilstyrelsen. Sekretariatets opgaver skal samtidig være følgende:

Sparring med retshjælpskontorerne.

Supervision af retshjælpskontorerne.

Udarbejde processer, arbejdsgange og paradigmer mm.

Bistå under forberedelsen af småsagsprocessen.

Undervise retshjælpskontorerne i proces.

Være en slags juridisk skadestue, hvor borgerne kan henvende sig og hvor sekretariatet sender borgeren ud til rette aktør.

Skabe mindre afstand mellem retshjælpskontorerne

Almue Retshjælpen

14.2. Etiske regler

14.2.1. Sekretariatet skal samtidig sikre, at der opretholdes etiske regler. Det er projektets opfattelse, at retshjælpskontorerne i store træk skal underlægges de advokatetiske regler.

14.2.2. Såfremt et sekretariat oprettes bør dette føre tilsyn med at retshjælpskontorerne overholder de etiske regler.

14.3. Ansvarsforsikringer

14.3.1. Retshjælpskontorerne foretager juridisk sagsbehandling og bør derfor underlægges ansvarsforsikring på lige fod med advokater.

14.3.2. Konkret betyder en manglende ansvarsforsikring, at borgeren i sidste ende kan lide retstab, som ikke er dækket af en ansvarsforsikring.

14.4. Økonomien

14.5. Der vil være udgifter forbundet med at oprette et sekretariat for retshjælpskontorerne. Det er dog projektets opfattelse, at sekretariatets medarbejdere skal bestå af, eller have tilknyttet sig advokater. Det vil være muligt, at sekretariatet blev delvis selvfinansierende ved at føre enkelte typer af sager.

[1] Socialministeriets definition

[2] Projektets sidste 2 måneder udgjorde lønnen kr. 30.000 uden ferie eller pensionstillæg.

[3] Dette fordi projektet undervejs måtte ændre præmisserne – advokatkontoret begyndte også, at tage andre betalende klienter ind.

[4] Samlet udgifter for kurser, udstyr, opsparing mm samlet ca.kr. 400.000
else af sociale udsattes retssikkerhed